

«Археологічне музейництво: енциклопедичний довідник» об'ємом 340 с. і 300 илл. Совместно с исполняющим обязанности заведующего Отдела палеозоологии позвоночных и Палеонтологическим музеем имени академика В. А. Топачевского Национального научно-природоведческого музея НАН Украины, старшим научным сотрудником, кандидатом биологических наук Т.В. Крахмальной готовится словарь по музейной практике сохранения ископаемых остатков млекопитающих.

Мы, конечно, отдаем себе отчет в том, что унификация терминологии очень сложна, так как специалисты

разных профилей в тот или иной термин вкладывают подчас разные понятия. Но, тем не менее, выработка единого методологического подхода будет способствовать приближению разработки таких критериев.

Готовящееся издание, несомненно, даст возможность показать дискуссию между музейедами разных стран. Такое издание будет иметь и практическое значение в музейном деле, так как правильное, однозначное употребление того или иного термина способствует выработке четкого определения взаимосвязи человека с предметным миром культуры.

УНІКАЛЬНЕ ВИДАННЯ З ІСТОРІЇ ГІРНИЦТВА (Рецензія на книгу Г. Гайка «История освоения земных недр»)

Білецький В., д.т.н., проф.

(Донецький національний технічний університет)

Наприкінці 2009 року у донецькому видавництві „Східний видавничий дім” вийшла нова книга професора Г.І.Гайка «История освоения земных недр». Це великоформатне багато ілюстроване в кольорі видання, яке розкриває широку панораму історії гірництва з найдавніших часів до періоду промислової революції та «золотих лихоманок».

Ім'я її автора пов'язане з плідними багаторічними дослідженнями надзвичайно цікавого культурно-технологічного феномену, яким є історія гірництва. Гірнична справа унікальна за своїм всеохопним впливом практично на всі сфери життя суспільства й розвитку історичного процесу. Освоєння земних надр справило значний вплив на генезис людини, сировинне забезпечення матеріальної культури, розвиток технічного прогресу, становлення освіти й науки, введення грошового обігу, освоєння нових земель, політичну та військову боротьбу за ресурси. Саме ці історичні зв'язки, що відображають

роль гірництва в цивілізаційному поступі людства, культурологічне осмислення розробки мінеральних ресурсів склали головний стрижень нової книги.

Загалом відтворення й популяризація історії гірництва залишається вельми актуальним завданням, затребуваним суспільством, оскільки наявна «інформаційна сфера» гірничої діяльності в нашій країні обмежена і помітно контрастує з першорядним значенням її в життєзабезпеченні суспільства. Проте багато питань історії розробки надр залишаються маловідомими, вивчені недостатньо, представлені фрагментарно, а спроби їх узагальнення й систематизації – доволі рідкісне явище в науковій і популярній літературі. Тому книга проф. Г. Гайка, яка є спробою відтворення глобальної картини історії гірництва, має значний науковий та інформаційний потенціал, як в галузі гуманітарної культури, так і для перспектив гірничих галузей (суспільна зацікавленість, підготовка кадрів, мотивація

професійної діяльності, відродження традицій та корпоративної культури).

Автором докладно розглянута історична географія освоєння надр у досліджуваний період. Показані шляхи становлення давніх гірничих та металургійних технологій, що вплинули на хід історичного процесу. Представлена багата культурна спадщина гірників.

Серед важливих наукових досягнень роботи особливо слід відзначити узагальнення археологічних досліджень пам'яток гірничої діяльності з позицій технічного, організаційного й культурного розвитку давнього гірництва. Проведено аналіз наукових поглядів на становлення давніх професійних спільнот архаїчних гірників, доведено можливість їх виникнення ще за часів неоліту й безперервного, спадкового переходу в наступні епохи. Обґрунтовано гіпотезу освоєння перших металів в середовищі первісних гірників („мисливців за каменем”), оцінена роль магічних культів та їх служителів у сприянні зародженню металургії. Зібрані і систематизовані матеріали з середньовічної історії гірництва Центральної та Східної Європи, частина з яких опублікована в рецензованому виданні вперше.

Особливо слід відзначити багатий ілюстративний матеріал книги, що представлений численними картинками й гравюрами відомих художників, фрагментами старовинних книг, малюнками-реконструкціями, схемами, фотографіями (загальна кількість ілюстрацій – близько 350, більшість з яких – кольорові). Зібрання таких рідкісних і влучних ілюстрацій в одній книзі робить її своєрідним наочним провідником по культурній спадщині гірників. Художній колорит видання доповнюється багатьма поетичними цитатами, які підкреслюють емоційну напругу гірничої діяльності (поети античності, а також М. Ломоносов, Т. Шевченко, М. Лермонтов, Е. Верхарн та ін.).

„Географія” книги охоплює десятки країн і регіонів (покажчик географічних назв налічує 712 позицій), серед яких чільне місце посіли Китай, Єгипет, Німеччина, Іспанія, Росія. Посилання

на країни пов'язані з виникненням на їх території значних гірничо-металургійних центрів різних епох, які значною мірою впливали на світовий розвиток гірництва, або започаткували видобуток тих чи інших копалин. В зв'язку з цим приємно зауважити помітне місце України в цих процесах: глини Трипілля, картамиська мідь, скіфська сталь, становлення вугільного Донбасу тощо. Але, на наш погляд, багато цікавих сторінок історії гірництва України лишилися поза увагою автора, що варто було б врахувати в майбутньому багатотиражному перевиданні. До того ж доцільним є переклад і видання книги різними мовами – в першу чергу українською та англійською.

На закінчення, хотілося б звернути увагу читачів на те, як готувалася ця книга. На відміну від розповсюдженої сучасної практики роботи лише з одним джерелом (Інтернет), автор безпосередньо побував на багатьох з описаних об'єктів, збирав матеріали на місцях, накопичив і обробив значну кількість літературних різномовних джерел (їх використано понад 170), знайомився з визнаними дослідниками гірничих пам'яток і отримував від них цінні поради. Спеціально для цього видання надали інформаційні та фотоматеріали такі відомі діячі світової археології як Є. Бонбель (Польща), Б. Йованович (Сербія), Р. Матіас (Іспанія), Б. Ротенберг (Ізраїль), Р. Слотта (Німеччина), С. Черних (Росія) та інші. Активна співпраця велась із відомими гірничими музеями та університетами кількох країн.

Вважаю, що можна привітати вітчизняну наукову і студентську спільноту з появою високоякісного інтелектуального продукту – книги Г. Гайка «История освоения земных недр». Сподіваюсь, що вона викличе велику увагу всіх, хто цікавиться шляхами розвитку гірничих та металургійних галузей, історією техніки, промисловою археологією; буде корисною при підготовці фахівців гірничо-металургійних спеціальностей; слугуватиме справі зближення інженерних та гуманітарних сфер знання.